

درگاه

اون بش كونده برنشر اولنور

۲۰ جوز ۳۳۷

نومرو : ۷

برنجی سغه : برنجی جلد

مصابحه

مسلمزك منطقی

روحزك كوكلى عقلزده دكل حصارمزددر. كین عصرک سوکریه قدر غالب بر فاعله کوره حصار، فکرمزك هر آن ده کین رنکاری ویا مېم شکلی ظن ایدلیدی. مثلاً بر شئك ایلک ویا کوتولیک حقدده بر فکرمز اولادن او شئک آبی ویا کوتو دیه بر ظن اولوردی. حالبوکه دها رجم مادرده بولان بر جوتی هنوز هیچ بر فکرمه صاحب اولادی حالده بر جوتی احتیاج واشتهالره یاشاده در. «آرزو» دیکمزهشی ایه بوا احتیاجلرک شعورلاشمش حالندن باشقه برشی دکادر. آرزولرک نظمین ویا عدم تطمیندن دوغان حصارى فکرلرک بررکولکسی عدایده بیلمک ایچون بوتون احتیاج واشتهالرمزى اونونى لازم کایر. فی الواقع بوکسک حسیانزه فکرمزك معاوت واشترک اولیورسده بو حصارک بیه کوكلى وعناصرى احتیاجلرمزددر. فکرلر عالم خارجیدن کایر؛ حصار ایه منظومه عضو یامزك انطباعلری در. برنده نقددر مشترک و بی طرف ایسک دیکرنده اوندر غیر مشترک وطر فکریز؛ حصارمزی تشکیل ایدن شعور وعقل دکادر. آنجی تور بر ایدیه یایر. حسیانزه اولماسه یای کندیلکمزدن حرکت ایچمه مزه امکان اولاددی. بوتون حیاتی حرکتلرک جوهر و منبى عقل وشعورده اولما بوب حصارمزددر. ذاتاً حرکت ایتمسه ایدک ناشومرمز، نده عقلن تشکیل ایده ییلیدی. شعورمز بر حسابت زنده بر اعمی آکدی برسه حسمز بر شعور ملوچ برینتی خالرانر. حسیات، فکرلرک رنکاری اولسه بدی چوق فکرلرک عینی زمانده چوق حسلی اوللاری لازم کایر. ی. حالبوکه نیجه بو بونک ذکرلرک اوزنه بر حسیانیه و نیجه بو بونک حصارلرک ضعیف بر ذکایه مالک اولدقاری کورولشددر. نیتکم ییلونلرجه انسانی اراده سه رام ایدن بونک محترسلرک چوغی آک بوکسک فکرلرلر دکادر، بونکله برابر حیاتک داستان اولان تاریخه دائماً بو بونک محترسلر حاکم اولشددر. بکا قالیرسه بونده هیچ شاشیله جی

برشی یوق. چونکه پک مغنی اولان حیات، عقلک محدود ومتانی بیلکیلرله اداره اولونما یی بکلرجه چک قدر، صبور وساکن دکادر. اودائما حرکت وتحول حالنده بولندی ایچون کندیسی ده عین سرعت حیاتی ایله تعقیب ایدیه بیلک فعال وحسی روحلر محتاجدر؛ ایسته بوروحرلر آنجی بو بونک محترسلرده کورولور. حیاته یالکزعقل حاکم ایتمک ایسته بیلر مفکوره لرینک شغفی دها چوق بکلرجه چکر و بکلرجه هیچ بر زمان کوره، بیه چکرلر. هله اخلاق، سیاسات، دین، بدیعیات کی اک مغلق حیاتی و باطنی ساحه لرده حسیانک منطقندن باشقه برمنبع و رابطه بولانه مامشدر. فرقه، طریقت وتفرقه شیه لری قوتلری هپ حیاتیان آلمده درلر. «یالکزر ذکا» مشه بترینه استناد ایدن دوستقلرله قلبه دایانان اخوتلر بر کره مقایسه ایدیلین. بوتون دینلرک مکافات اخرویه یی ذکا، و به لرینه بخش ایچمه بوب اوصاف اخلاقیه به احسان ایتمی حسیانک فوأم ومینای بشریت اولدیغی بک اوزل کوسترمکده در. فی الواقع حسیانک دخی فکرلرکی سفسله وهذیانلری یوق دکادر. فقط اصیل بوکسک حصارمزیاسانده درکه روحلرمز تفسیح ایتمکدن قورونلده در. دینی، اخلاق، بدی حصارمزی روحلرک بر ملعه ویا خرافه سی کی دوشونلر شخصیتمزك مبالرندن هیچ خبردار دکادر. هله بو حسیات عالییه یی بر خسته لک اثری کی کورن عملی ومحدود النظر بعض غیر بنیانیلر حیات اجتماعیونک بیکسکجه اعتراض ورقاتلرله زهرلرلن روحلرک هاندن حفظالصحه ایله مصون قاله بیلرجهکی هیچ ده دوشونه بورلری؟

*

فکرلره قابل ارجاع اولمایان ونوعی شخصه منحصر اولق اوزه باشلی باشه بر عالم حرکت تشکیل ایدن حسیانک دخی کندیه مخصوص برمنطق واردر. بواستر ای ایستر کوتو تاق ایدیلین، حصارمزی کی قلم اولمه یاجتی برمنطقدر. عقل منطق بوکا نقددر. وقع و برسه ده اویته بیلدیکی اوفوشدر. بزم وظیفه مز اول امرده هرا بیک منطق اولدانی کی طایفقددر: عقل منطقک غایه سی معقول وجذری فکرلره واصل اولق، حسیات منطقک هدفی عمل غایه لره ابریمکدر.

بری نقددر بیطرفسه دیکری اوقدر التزامکاردر. مثلاً برمندسک هندسه ده کی غایه سی دعوالری صحیح برصورتده اثبات ایتمکدر. حالبوکه بر دیلوماتک غایه سی منفعت سیاسیه تأمین ایتمکدر. فی الواقع غایه لرینه وصول ایچون هرا بیکسی ده هان عینی طرزده حاکمه بورو تورلرسده هدفلری بردکادر. دیلومات، حاکمه لرنده عمومی برحقیتی دکل خصوصی برمنفعی استهداف ایدر. حسیانک اخلاقیات، سیاسات، دینیات، بدیعیات، اقتصادیات کی ساحه لر یی بیلدی بیلر بو وادیده یازیلش وسویندش شیلری عقل منطقله حاکمه وتالیف ایتمک بیهوده اوغراشیورلر. حالبوکه بوساحه لرده مطلوب اولان حقیقلر اولما بوب آرزولر واعتمادلر در. حسیات منطقک بوساحه لرده حکمران اولاسی قدر منطقک علم وعملک بوتون ساحه لرینه قدر اوزانه ماسندن نشأت ایدیلور. حالبوکه انسان، عقلک ایریشه مدیکری ویا اکلامادی شیلری دخی بیلک و بونره قارشى مؤثر اولق خصوصنده غیر قابل مقاومت براحتیاجه مروضدر. بوتون حکومت شکلری ایله اخلاق، دین و بدیعیات مؤسسه لری هپ کندیلرینه مربوط حصارک قوتیه یاشاشلر و بونر اولنجه اولرده سقوط ایتمکدن قورونولاملرلدر.

*

« انسانلرک بر بریلر اکلاشه ماملری کله لرک معنالرنده ائتلاف ایدیه ملرندن دکل، بلکه بونلره مختلف حسیات اضافه ایتملرنددر. » الحاصل علم، آنجی عقل منطقیه حرکت ایده بیلیر. عمل حیات ایسه اینجا بیه کوره هرا بیکسی ده قوتلر عقل منطق غایه سته دها زیاده تحلیل وتانی ایله واصل اولور؛ حسی منطق ایسه محاکم لری تجاذب ویا تنافر، اعتدال ویا عدم اعتدال کی آتی بر حدس ایله یایر. حسیات منطق ایچون تضاد یوقدر. ایکی آرزو ویا ایکی اعتقاد عقل ایچون متضاد اوله بیلیرسده حسیات ایچون بک طبیعی کوروله بیلیر. حسیانک منطق هرشیدن اول حیاتک روشنه وهوضوعک ماهیتنه تاپمدر. سیاسی، دخی، بدی، اخلاق اثرلری اوقورکن بونلره یالکزر عقل منطقى آرامق عبث و عنا سزدر. هله سیاسی

شايخ

بروفيه

بوندن برقاج سسته اول فاضل برمستشرق ، قونت هاتري دوقاستري فرانسز خزيت اورافنده شايان دقت بروثيقه تاريخيه بولدي : فاس حاكي مولى اسماعيل طرفندن ١١٠٩ سنه هجري ميهي شعبانده [ميلادي ١٦٩٨] اوزمان ملتجي مفتيله فرانسده بولونان انكاز قرائي ايكنجي «زاق» يازيلش عربيجه برمكتوب .

ويثقه نك اك شايان دقت جهتي قاتوليكل اولان ايكنجي «زاق» ي اسلامه دعوت ايجون يازيلش اولماسي در . ايكنجي «زاق» ك قاتوليكل اولماسي انكازده افكار عموميه يي علميه چورميشدي . بالخاصه بوكك ماموريتاره قاتوليكلاري كيتريمسي وشوراده بوراده بوكك لمن عصيان سسلرني غدارانه برطرزده موصدورماسي خلقي بوس بوتون اغضاب اتميشدي . بوندن «كيوم دوران» استفاده ايتدي . هولاندهدن حركت ايدرك بويوك بردوانغا ايله انكازده كادي وانكاز تختي استورات خاندانك صوك اولادندن نزع ايتدي . قرائي ايكنجي «زاق» ، فرانسه قرائي اون دردنجي لوقي نزدينه التجا ايتكه مجبور اولدي . [١٦٨٨] ايشته مولى اسماعيل طرفندن مكتوب يازيلماسي [ايكنجي «زاق»] ك فرانسهده مسافر بولونديني زمانه تصادف ايدبور .

[مولى اسماعيل اك ايكنجي «زاق» ايله مناسباتي [زاق] ك هنوز ولي عهد بولونديني زماندن باشلار . اوتاريخده انكاز دونانماسي مشهور قورصالردن «عبدالله بن عايشه» ي اسير اتمش ، انكازده كوتورميشدي . انكازباش آتيزالي اولان ولي عهد قورسان ريشنك سرگذشتيله علاقه دار اولمش و [عبدالله] ك بلا قيد محررلك محاكماتي آرزوي سياسياريه كوره استعمال ايتكندن بشفه برشي باعامدقارني ارتق بيلمليز . سياست حكمت وكياكي مثبت برعلم اولاديني ايجون معين وثابت حقيقتاره صاحب دكدر . سياسي محرر منسوب اولديني حزبك اجتهادسياسيسيله كنددي مزاجنه دلالاتي ايتكه مكامدر ، برسيسيستي ممكن مرتبه يي طرفانه تقدير ايدم بيلمك ايجون معين برآرزوي سياسي نك دلالي اولماق لازم كلير . امين اولمالي كه حسيات ساحه سنده ك منافقه ومجادله لرده تامين ، ووقيت ، يالكلر اظهار حقيقتله دكل انجقي تحويل حسياتله ممكن اولاسيلير .

الحاصل حسيات منطقي حياتك منطقيدر . بوي بيرده يره اتمام وانكار ايتكندنسه اولديني كوي اكلامغه چاليشمق چوق دها خيري در .

٢٠ حزيران ٢٢٧ دارالفنون روحيات معلمي

مصطفى شبيب

وشرط مملكتنه اعاده سنه توسط ايله مشدي . عبدالله بن عايشه ، مولى اسماعيل نرذنده بويوك برنفوذى حانزدي . انكاز ولي عهدندن كوردنكي حسن معامله افنديني بك متحسسين ايتدي . مولى اسماعيل ايكنجي «زاق» برادري قرائي ايكنجي شارل نرذينه برهيت سفارت كوندردنكي كي مؤخرأ ايكنجي «زاق» تخته كچديكي زمانده عبدالله بن عايشه يي سفارته اعزام ايتدي . ايكي حكمدار آراسنده كي مناسبات ، ايكنجي «زاق» فرانسيه التجاسيسيله خنام بولان ١٦٨٨ انقلابندن صوكراده دوام ايتدي .

مولى اسماعيل ، مكتوبنك باشلانغنده ايكنجي «زاق» برادري زمانده باشلان مناسباتي خاطر لاندقون صوكرا ملتجي قرائك نظر دقتي بري دنجي ديكرى دنوي ايكي مسئله يه جلب اتمك ايشته ديكني سويله يهرك ديني مسئله يه شوله باشلاور :

« اولاييل كه الله تعالى [جل جلاله] ونقمت سفاته واسماؤه [بوخاني كنديسنه عبادت ايتسونلر ، توحيددن آيرماسونلر ، وهيچ برخصوصده ذات الوهيتنه شريك اسناد اتمسونلر ديه خاني بويورميشدر . »

مولى اسماعيل بده جناب حنك قولاريته كال رحم وراشتندن دولاي اولره امر بويوردني شراري پيغمبرلز واسطه سيله تبليغ بويوردني ، پيغمبرلك خاني حضرت محمد [ص . ع] افنديز اولوب ديني دينلرك اك خبرليسي ، شريعتي شريعتلرك افضل واهلي ملارك اك ممتازي اولديني ، حضرت عيسى [ع . م] كده حضرت فخرعالمك بيمت جليله لرني تيشير بويورمش اولديني وپيغمبرلك جملة سنه ايمان اتممن ايجاب ايتديكي ايضاح ايدرك حضرت عيسى حنقه قرآن كريمده موجود اولان آيات جليله يي ذكر ايدبور . ويهودلرك حضرت عيسى كويا آتمش اولدقاري حنقه كي خرسنيان اعتقادنيك بطلاتي اوخصوصده شرف نازل اولان آيت كريمه ايله آيات ايدبور . مولى اسماعيل ، دها صوكرا حضرت پيغمبر زمانده شايان اجني حكمدارلرن بعضاريكده دين مينك علويتني تصديق وتقدير اتمش اولديني ، ازمله حبش نجاشينك اسلامه كاديكي ، قرائ «زاق» نرذنده ملتجي اوله رق مقم بولونديني « قيصر ملك الروم » ك [١] جدي دنخي حضرت پيغمبر طرفندن ارسال بويورلان هيت سفارتك تاتاييله دين اسلامي قبوله تايل اتمش ايشده ايمراطورلر سوسوداسيله اسلام اولماديني يازيبور . مولى اسماعيل مهدي ودجاك نامل خروج ايدم جكارنيه وحضرت عيسايك نامل بويوزنه عودت ايدرك شريعت عمديه احكامني اجر ايدم جكنه دائر ايضاحات وبردقون صوكرا جناب حنك اسلام ديني دين حقيقي اوله رق اختيار بويورمش اولديني ، قرآن كريمده (ان الدين . . .) بويورلديني « كيم ايمان نظر واعمال فكر ايدر بويوتون دينلري حق وعقل ترازيسيله وزن ايلرسه

[١] مولى اسماعيل بوراده بيزانس ايمراطوريله فرانسز قرائي بربرينه قاريشديريور .

اصل دينك دين اسلام اولديني . تصديق ايدم جكني ، بيان ايديبور وقراله خطابأ كال صفتله : « ايشته بركا بو دين قويمك افضلتي حنقه كي آيات قرآنيه واحاديث نبويه ايله دلائل عقليه نك برنده . نبي ييلد برك . سنده ايجم دوشونلرك دار آخرت دنياه وجنتي جهنمه ترجيح اتمك ايترسك بونك بولي نه اولديني ايشته اوكره عيش اولدك . بناء عليه بو دين عاليه اتباع ايت وكلا شهادتي سويله . بركيسه - ولوكه عمرنده بردقه - (لا اله الا الله محمد رسول الله) دبرسه جنه داخل اولور وپيغمبر عز افنديز حضرتلرينك شفاعتنه مظهر اولور » ديهرك اسلامي قبول اتممني تكليف ايديبور . مولى اسماعيل معتقد وديندار برمسلمانانه ياتيشان برخلوص ايله قرائي دين حقه دعوت ايتكدن صوكرا سوزي دنوي مسئله يه نقل ايدمرك ديوروك : « سن كفره دينده قاني ايشته بورك قومك اولان انكازلرك ديني البته صليبه طابانلره و - راهلرينك چولوق چوجوق صاحبي اولماليه مانع اولدقاري حالده - الهلرينك چوجوق اولديني ادعا ايدنلره [يعني قاتوليكلره] متابعت ايتكدن دها حق وداها ايدردر . »

مكتوبك بوندن آشاغي سنده مولى اسماعيل ، ملتجي ومملكتني ترك ايدمرك اجني طور اغانده حق مسافرت آرايان [ايكنجي «زاق»] ي باقيكز نه صمعي برلساله دوغرو يوله دعوت ايديبور :

« وطنكدن غيبوت ومملكتكدن تباعد ايدمرك اب وجدبكك ملندن چيغمه وفومكك ديتندن بري بزينه سالاك اولمغه سبب نه ؟ هيكر ضالته اولمغه برابر سز انكازلرك ديني كفر ايله مشغول اولان ديكرلرينك [يعني قاتوليكلرك] ديتندن دها قولايدر . سني كنددي دننه اتباعه تشويق ايدن فرانسز زوج . كندن ده مادام كه آبرليك [٢] نهدن حالا فرانسهده اوتوردهق ملتكي ترك ايديبور وديركك و برادريكك ملكني باشقه سنه راقبورسك . هنوز حياتده اولديك حالده برهولانده لينك هم جنسك باشته كچسته ناصيل راضي اوليورسك ؟ عين ايدمرك كدار وديار بكرزك برهولانده لينك ويا برغريستك حكم ونفوذ آتنده قاناسنه كوكاز راضي اولماور . قومك ايله سنك آراكزك آجيلماسي اولرك ديتندن باشقه بدينه تمسك ايتديككدن دولاي اولديندن كندبلرينه ترضيه وبر واولنره عودت ورجوع ايله . عين ايله تامين ايدمرك اكر بزرعربلرك دكر ايشلرنده بيلكيمن نقصان اولمسه ومجراسوق ايدمرك اوردومز ورجاز اولسه ايدى بز انكازلرله مخابر ايدروسكا مملكتكه دونمك ايجون يارديم اتمك اوزره عسكرك كوندردرك . نظر دقتكي بر مسئله دها جلب ايدمرك : فرانسز مملكتلرندن قورولمغه باقي پورتكيز ياتخنه كيت . برادريك حرمي اوراده در . انكازدهده بويوك برنفوذى اولديني ايجون واسطه ايله سنك ايله قومك آراسنده كي مسافه قيلماش واولنره مداوله افكاره بول آجيلمش اولور . يالكلر دقت ايتكه

[٢] مولى اسماعيل ، ايكنجي «زاق» زوجيه سني فرانسز طن ايتكده ياكيله شد .